

УДК 159.923.2 : 373

СВІТЛАНА ЯЛАНСЬКА

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В АВАНГАРДІ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

Стаття присвячена проблемі педагогіки партнерства в умовах нової української школи. Представлено програму розвитку толерантності, що спрямована на: створення толерантного середовища, партнерської взаємодії між учителем, учнем та батьками, мотивацію до творчої самореалізації, доброзичливого, терпимого ставлення до оточуючих, взаєморозуміння та взаємодопомоги; розвиток позитивного мислення; розкриття здібностей і можливостей особистості в освітньому середовищі. Розкрито психологічні особливості розвитку педагогічної творчості, що сприяють реалізації завдань педагогіки партнерства.

***Ключові слова:** педагогіка партнерства, психологія партнерської взаємодії, нова українська школа, толерантність, педагогічне мислення, педагогічна активність, педагогічна творчість.*

Постановка проблеми. Складні суспільні трансформаційні процеси сьогодення ставлять нові вимоги щодо функціонування нової української школи. Згідно концепції «Нова українська школа», що ухвалена рішенням колегії МОН від 27.10.2016 року, освітні заклади мають працювати на засадах «педагогіки партнерства», зокрема: доброзичливості і позитивного ставлення; поваги до особистості; діалогу – взаємодії – взаємоповаги; довіри у відносинах, стосунках; розподіленого лідерства; принципів соціального партнерства [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст партнерства в освітньому просторі розкрито у дослідженнях: Ш. Амонашвілі (особливості гуманної педагогіки); О. Коханової (психологія партнерської взаємодії в освіті); С. Максименка (психологічні проблеми модернізації освіти в Україні); В. Моргуна (педагогіка співпраці, психологія толерантності); Г. Татаринцевої (методологічні підходи до визначення поняття «партнерство»); Н. Шигонської (філософський, психологічний, соціологічний та педагогічний аспекти сутності категорії «професійна взаємодія») та ін. Вивченню проблеми розвитку толерантної особистості в освітньому середовищі сприяли: розуміння змісту толерантності (Р. Інглехарт, К. Поппер, В. Моргун); специфіки міжетнічної толерантності (В. Павленко, М. Пірен, Т. Стефаненко); генетико-моделюючий метод вивчення цілісної особистості, яка саморозвивається (С. Максименко); розгляд психологічних аспектів гуманізації освіти (Г. Балл); розкриття психологічних механізмів розвитку особистості (М. Боришевський); дослідження соціально-психологічних основ особистісного розвитку (О. Бондарчук); з'ясування особливостей психології праці (О. Малхазов) та ін.

Метю статті є психолого-педагогічний аналіз проблеми педагогіки партнерства, формування та розвитку толерантної особистості, визначенні основних шляхів її розв'язання в освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з економічними, політичними, освітніми трансформаціями найбільш затребуваними на ринку праці будуть: вміння вчитися впродовж життя; ставити цілі та досягати їх; критично, творчо мислити; працювати самостійно і в команді; толерантно спілкуватися в мультикультурному середовищі.

Педагогіка партнерства в умовах нової української школи передбачає співпрацю учасників навчально-виховного процесу, що не заперечує відмінностей в їх життєвому досвіді, компетентностях, але враховує рівність у праві на доброзичливе, толерантне ставлення, взаємоповагу, емпатію, взаєморозуміння.

А. Макаренко у праці «Книга для батьків» зазначав, що «Виховання дітей – це велика, серйозна і дуже відповідальна справа, і ця справа, звичайно, важка. Відбутися тут легким трюком не можна. Ви повинні бути не тільки батьком і шефом своїх дітей, ви повинні бути ще й організатором свого власного життя, поза вашою діяльністю як громадянина, поза вашим самопочуттям як особистості не може існувати й вихователь» [3, с.15].

В. Сухомлинський писав, що найважливішим завданням школи є подолання негативних впливів і створення простору для позитивних. А для цього необхідно, щоб особистість педагога здійснювала найбільш яскравий і дієвий вплив на особистість учня ... [5, с.5]. Педагог стверджував, що кожен, хто вирішує присвятити своє життя вихованню людини, повинен бути терплячим до дитячих слабинок. Мудра здатність старшої людини – матері, батька, вчителя – розуміти і відчувати найтонші спонукальні мотиви і причини дитячих проступків [5, с.8].

О. Коханова у своїй праці «Психологія партнерської взаємодії в освіті» пропонує програму оптимізації партнерської взаємодії студентів як суб'єктів професійного навчання. Зміст програми включає інформаційний, та діагностично-розвивальний компоненти. Програма орієнтована на психологічний супровід професійного становлення майбутніх фахівців [2].

Ефективність реалізації ідей педагогіки партнерства пов'язана з глибоким розумінням психологічних основ толерантної взаємодії та співпраці між учителем, учнем і батьками, які об'єднані спільною метою та завданнями.

Було здійснено анкетування студентів, магістрантів, аспірантів Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (310 осіб) щодо розуміння проблеми толерантності особистості. На питання «Які основні риси толерантної особистості?» отримали такі відповіді: милосердя (54,0%); емпатія (52,0%); повага (84,3%); гуманізм (73,4%); відповідальність (51,0%); рефлексія (69,0%); саморегуляція (48,9%); терпимість (85,8%).

Толерантність особистості – це доброзичливе та терпиме ставлення до оточуючих і навколишніх подій, що не порушують прав людини й не завдають шкоди навколишньому середовищу. Визначено, що структура толерантності особистості базується на основних структурних компонентах: когнітивному (знання про об'єкти і ситуації життєдіяльності, що є результатом набуття індивідуального досвіду); емоційному (емоційні стани, які передують виникненню поведінкового компоненту, сприяючи систематизації знань і появі певної поведінки); поведінковому (призводить до актуалізації елементарних фіксованих установок, ціннісних орієнтацій та етнічних цінностей). Показниками толерантності є особистісна відповідальність, емпатія та конструктивна взаємодія з оточуючими і природним середовищем. Критеріями досягнення толерантності є: визнання різноманіття поглядів, життєвих принципів, цінностей інших людей; терпимість до оточуючих і навколишніх подій, що не порушують прав людини та не завдають шкоди природному середовищу; готовність допомогти [6].

На основі визначених показників, критеріїв, психолого-педагогічних засобів розроблено програму розвитку толерантності особистості у навчально-виховному процесі ЗНЗ та ВНЗ, яку розкрито у посібнику з грифом вченої ради ПНПУ імені В.Г. Короленка «Tolerance, Volunteerism and Leadership», (authors. : Inga Kapustian, Svitlana Yalanska, Tetiana Nikolashina et.al.), 2016 [6].

Розроблена програма спрямована на: створення толерантного середовища, партнерської взаємодії між учителем, учнем та батьками, розвиток прагнення до самовдосконалення; мотивацію до творчої самореалізації; розвиток позитивного мислення; організацію навчально-виховного процесу, що обумовлює глибоке володіння загальнолюдськими цінностями; мотивацію доброзичливого, терпимого ставлення до оточуючих; забезпечення мотивації до уникнення агресії, заздрощів; мотивацію до позитивних вчинків, взаєморозуміння та взаємодопомоги; забезпечення конструктивного постійного зворотного зв'язку; розкриття та розвитку здібностей і можливостей кожної дитини нової української школи.

Створити толерантне середовище може лише творчий, креативний учитель. Серед психологів і педагогів є різні погляди на підготовку вчителів до професійної творчої діяльності. Її розглядають як розвиток педагогічної креативності (В. Лісовська, К. Кричегников, В. Крутецький, В. Павленко, М. Поташник); педагогічної активності, педагогічного, професійно-педагогічного мислення (Л. Лісіна, Б. Лихачов, В. Сластьонін, Г. Щукіна); прогнозування розвитку творчих здібностей особистості, здатність до інноваційності (І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Федорова); як формування творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя (О. Казанжи, Н. Кичук, В. Рибалка); формування і розвиток творчих здібностей, вивчення проблеми обдарованості (В. Моляко, О. Музика, П. Перепелиця, М. Холодна).

У підручнику для вищих педагогічних навчальних закладів «Педагогічна майстерність» (автори: І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривonos та ін.) зазначено, що джерелом, яке забезпечує творчу активність майбутніх педагогів, є мотиви самоактуалізації особистості у сфері професійної діяльності. Механізмом виникнення таких мотивів є система професійно-ціннісних орієнтацій особистості педагога, в якій найважливішу роль відіграє гуманістична спрямованість діяльності вчителя-професіонала [4].

На кафедрі загальної, вікової та практичної психології розроблено посібник «Психологія розвитку педагогічної творчості» (автори: С. Яланська, Т. Пільгук). У посібнику розкрито психологічні особливості розвитку творчості особистості та основні концептуальні підходи до розуміння розвитку педагогічної творчості. Подано авторські програми розвитку творчої компетентності майбутніх учителів та вчителів-початківців, які можуть сприяти реалізації завдань педагогіки партнерства, формуванню теоретичної і практичної готовності педагога до професійної діяльності на високому фаховому рівні. Посібник складається із двох розділів: розділ I. «Підходи до вивчення творчості», розділ II. «Психолого-педагогічні програми розвитку педагогічної творчості». Окремою частиною посібника є добірка афоризмів та поетичних творів про педагогічну діяльність, які спонукають кожного з нас замислитися над власними можливостями, досягненнями в навчальній чи науковій практиці, умовами партнерської взаємодії в освітньому середовищі. У додатках розкрито різноманітні тестові завдання з психології творчості та тренінгові вправи з розвитку творчої компетентності особистості [7].

Психологічні аспекти ефективної взаємодії між учителем, учнем та батьками неодноразово розглядалася на конференціях, що відбувалися на базі кафедри загальної, вікової та практичної психології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психологічної науки у вимірах сучасного освітнього простору» (24-25 квітня 2014 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Становлення і розвиток особистості в умовах освітнього простору: теорія і практика» (14-15 травня 2015 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Психологічні координати розвитку особистості: реалії та перспективи» (20 травня 2016 року).

Теми «Психологія толерантності», «Психологія творчості в освітньому середовищі» неодноразово розглядалися на засіданнях наукової студії «Шлях до успіху» фізико-математичного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Під час заходів здійснювався акцент на значущості потреби в креативних особистостях з орієнтацією на особистісну відповідальність, емпатію, незалежність, свободу, власні ідеї, судження та визнання різноманіття поглядів, життєвих принципів інших людей, з глибокою інтерналізацією цінностей різних культур.

Висновки дослідження й перспективи подальших розвідок із напрямку психологічну основу педагогіки співробітництва становлять суб'єкт-суб'єктні стосунки учасників навчально-виховного процесу, їх співпраця побудована на толерантній взаємодії в освітньому середовищі, що функціонує на засадах творчості. Така взаємодія є ефективною для навчально-виховного процесу, бо зберігає за педагогом функцію управління і надає школяру можливість діяти самостійно і творчо. Проблема педагогіки партнерства є надзвичайно актуальною, потребує подальшого теоретичного вивчення і практичного втілення в умовах нової української школи.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа» <http://mon.gov.ua>. 202016/12/05/konczersziya.pdf. Електронний ресурс.
2. Коханова О.П. Психологія партнерської взаємодії в освіті : навчально-методичний посібник / О.П. Коханова, – К. : Вид-во ПП Щербатих О. В. – 2011. – 104 с.
3. Макаренко А.С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей / А.С. Макаренко, К.– 1973 – 335 с.
4. Педагогічна майстерність / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. / За ред. І.А.Зязюна. – 2-ге вид, допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
5. Сухомлинский В.А. Сто советов учителю / В.А. Сухомлинский – К., – 1984 – 254 с.
6. Tolerance, Volunteerism and Leadership : textbook / authors. : Inga Kapustian, Svitlana Yalanska, Tetiana Nikolashina et.al. – Poltava : Publishing House «Simon», 2016. – 50 p.
7. Яланська С. П. Психологія розвитку педагогічної творчості: Навчальний посібник / С. П. Яланська, Т.С. Пільгук – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. – 138 с.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2017 р.

ЯЛАНСКАЯ С.

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко, Украина

ПЕДАГОГИКА ПАРТНЕРСТВА В АВАНГАРДЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Статья посвящена проблеме педагогики партнерства в условиях новой украинской школы. Программа развития толерантности направлена на: создание толерантной среды, партнерского взаимодействия между учителем, учеником и родителями, мотивацию к творческой самореализации, доброжелательное, терпимое отношение к окружающим, взаимопонимание и взаимопомощь; развитие позитивного мышления; раскрытие способностей и возможностей личности в образовательной среде. Раскрыты психологические особенности развития педагогического творчества, способствующие реализации задач педагогики партнерства.

Ключевые слова: педагогика партнерства, психология партнерского взаимодействия, новая украинская школа, толерантность, педагогическое мышление, педагогическая активность, педагогическое творчество.

YALANSKA S.

Poltava National Pedagogical University named after V. Korolenko, Ukraine

PARTNESHIP PEDAGOGY AT THE FOREFRONT OF SOCIAL CHANGE

The article deals with the problem of pedagogy of partnership in the new Ukrainian school, including the following aspects: kindness, positive attitude, mutual respect of the members of the educational process; constructive engagement; principles of social partnership. It was proved that the efficiency of the ideas of partnership pedagogy is associated with a deep understanding of the psychological foundations of tolerant interaction and cooperation between a teacher, a student and parents who share a common purpose and objectives. It was determined that the structure of individual tolerance is based on the main structural components: cognitive (knowledge of objects and situations of life resulting from the acquisition of individual experience); emotional (emotional state prior to the occurrence of the behavioral component contributing to the systematization of knowledge and the performance of a certain behavior); behavioral (leading to the actualization of basic fixed attitudes, values and ethical values). The indicators of tolerance is a personal responsibility, empathy and constructive interaction with others and the natural environment. The criteria for achieving tolerance are: recognition of the diversity of opinions, life principles and values of others, tolerant attitude to others and surrounding in order not to violate human rights and not to do harm to the environment, and willingness to help. The introduction of the program of personal tolerance development within the educational process in general educational institutions and universities will help to aim the educational process at : creation of tolerant environment of partnership among teachers, students and parents , motivation for creative self performance , tolerant attitude towards others, mutual understanding and mutual support, the development of positive thinking, disclosure of personal abilities and capacity in an educational environment. The program is introduced in the students textbook which is assessed and approved by Academic Council of PNPV named V.G. Korolenko «Tolerance, Volunteerism and Leadership», (authors: Inga Kapustian, Svitlana Yalanska, Tetiana Nikolashina et.al., 2016). The psychological peculiarities of educational work which contribute to achieve the objectives of Partnership Pedagogy and the theoretical and practical eagerness of teachers to the professional activities at a high professional level were determined and defined.

Keywords: *partnership pedagogy, partnership psychology, the new Ukrainian school, tolerance, pedagogical thinking, teaching activities, pedagogical creative work.*